

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) www.economy.nayka.com.ua | № 7, 2021 | 29.07.2021 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.7.81](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.7.81)

УДК 334.01(658+336.531.)

*Ю. М. Радзіховська,
к. е. н., доцент кафедри економіки підприємства, обліку і аудиту,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
ORCID ID: 0000-0002-6691-3182*

*В. Г. Уманська,
к. е. н., доцент кафедри економіки підприємства, обліку і аудиту,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
ORCID ID: 0000-0003-1669-7255*

РОЛЬ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В СИСТЕМІ ДІАГНОСТИКИ ДЕТЕРМІНАНТІВ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

*Yu. Radzikhovska
PhD in Economics,
Senior Lecturer of the Department of enterprise economics, accounting and auditing,
Bohdan Khmelnytskyi National University at Cherkasy
V. Umanska
PhD in Economics,
Senior Lecturer of the Department of enterprise economics, accounting and auditing,
Bohdan Khmelnytskyi National University at Cherkasy*

ROLE OF FINANCIAL AND ECONOMIC ANALYSIS IN THE SYSTEM OF DIAGNOSTICS OF DETERMINANTS OF ENTERPRISE CAPITAL MANAGEMENT

Розкрито той факт, що фінансово-економічний стан підприємства безпосередньо залежить від того, наскільки ефективно використовуються його оборотні кошти. Це пояснюється тим, що зі швидкістю обороту коштів пов'язані: мінімально необхідна величина авансованого капіталу, потреба в додаткових джерелах фінансування, сума фінансування, сума витрат, пов'язаних з володінням товарно-матеріальними цінностями та їх зберіганням, а також величина сплачуваних податків. Проведено порівняння трьох категорій методу ABC-аналізу.

Представлено стратегічні цілі сучасного підприємства, яким підпорядкована стратегія оборотного капіталу, серед чого названо максимізація прибутку підприємства; забезпечення інвестиційної привабливості підприємства. Визначено принципи на яких базується управління оборотним капіталом підприємства, а саме: принцип взаємопов'язаності, принцип своєчасності, принцип координації, принцип безперервності, принцип оптимальності, принцип раціональності. Розкрито роль фінансово-економічного аналізу в системі діагностики управління капіталом підприємства.

Запропоновано розрізнати сім етапів управління оборотним капіталом підприємства, з дотриманням наступної послідовності: 1. Аналіз капіталу підприємства в минулому році; 2. Вибір політики формування оборотного капіталу підприємства; 3. Оптимізація обсягу

оборотного капіталу; 4. Оптимізація співвідношення постійної та змінної частин оборотного капіталу; 5. Забезпечення необхідної ліквідності оборотного капіталу; 6. Забезпечення необхідної рентабельності оборотного капіталу; 7. Вибір форм та джерел фінансування оборотного капіталу. Вказано чинники, що впливають на управління оборотними активами. Авторами висловлена думка про те, що щоб забезпечити оптимальні обсяги всіх складових, управління оборотними активами має вирішувати такі завдання: формування достатнього обсягу оборотних активів; оптимізація обсягів всіх складових оборотних активів; ефективне використання всіх складових оборотних активів; контроль за обсягами оборотних активів та поточних зобов'язань; аналіз впливу обсягів оборотних активів на фінансовий стан підприємства.

В результаті досліджень автори дійшли висновку, що розрахунок необхідності в активах доцільно здійснювати в трьох варіантах; мінімально необхідна сума активів, що дозволяє розпочати господарську діяльність; необхідна сума активів, що дозволяє розпочати господарську діяльність з достатніми розмірами страхових запасів по основних видах оборотних засобів (матеріальних та грошових активах); максимально необхідна сума активів, що дозволить придбати у власність всі основні засоби, що використовуються і необхідні нематеріальні активи.

It is revealed that the financial and economic condition of the enterprise directly depends on how efficiently its working capital is used. This is due to the fact that the speed of turnover is associated with: the minimum required amount of advanced capital, the need for additional sources of funding, the amount of funding, the amount of costs associated with the possession of inventory and storage, as well as taxes. A comparison of three categories of the ABC analysis method is performed.

The strategic goals of a modern enterprise, to which the strategy of working capital is subordinated, are presented, among which the maximization of the enterprise profit is named; ensuring the investment attractiveness of the enterprise. The principles on which the management of working capital of the enterprise is based are defined, namely: the principle of interconnectedness, the principle of timeliness, the principle of coordination, the principle of continuity, the principle of optimality, the principle of rationality. Role of financial and economic analysis in the system of diagnostics of capital management of the enterprise is revealed.

It is offered to distinguish seven stages of management of the working capital of the enterprise, with observance of the following sequence: 1. The analysis of the capital of the enterprise in the last year; 2. The choice of working capital formation policy of the enterprise; 3. Optimization of working capital; 4. Optimization of the ratio of fixed and variable parts of working capital; 5. Ensuring the necessary liquidity of working capital; 6. Ensuring the necessary return on working capital; 7. The choice of forms and sources of working capital financing. The factors influencing the management of current assets are indicated. Authors expressed the opinion that in order to ensure the optimal volume of all components, the management of current assets should solve the following tasks: the formation of a sufficient amount of current assets; optimization of volumes of all components of current assets; efficient use of all components of current assets; control over the volume of current assets and current liabilities; analysis of the impact of current assets on the financial condition of the enterprise.

As a result of research, the authors came to the conclusion that the calculation of the need for assets should be carried out in three ways; the minimum required amount of assets that allows you to start a business; the required amount of assets, which allows you to start a business with sufficient amounts of insurance reserves for the main types of current assets (tangible and monetary assets); the maximum required amount of assets, which will allow you to acquire ownership of all fixed assets used and the necessary intangible assets.

Ключові слова: фінансово-економічний аналіз; діагностика; управління капіталом; економічні детермінанти; цифровий бізнес; підприємництво.

Key words: *financial and economic analysis; diagnostics; capital management; economic determinants; digital business; entrepreneurship.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Актуальність аналізу оборотного капіталу підприємства та розвиток ринкових відносин, що зумовлює їх діяльність та умови функціонування на ринку є високою. Тому підприємствам для того, щоб вижити, необхідно правильно визначити свою стратегію й тактику поведінки на ринку, систематично проводити управління діяльністю підприємства з метою підвищення ефективності діяльності та отримання прибутку. Капітал є однією з основних економічних категорій, які характеризують діяльність будь-якого підприємства. Отже, управління оборотним капіталом є важливим завданням загальної системи управління господарською діяльністю підприємства. Основною метою управління оборотним капіталом на підприємстві є його оптимізація, тобто процес вибору найкращих форм його організації на підприємстві з урахуванням умов і особливостей здійснення його господарської діяльності.

Бізнес у будь-якій сфері діяльності потребує відповіді на три основні питання:

- який потенціал повинен бути у суб'єкта господарювання для досягнення поставленої мети?
- де знайти джерела фінансування і який повинен бути їх оптимальний склад?
- як організувати управління фінансами, щоб забезпечити фінансову стійкість підприємства, його конкурентоспроможності?

Від того, яким капіталом розпоряджається суб'єкт господарювання, на скільки оптимальна його структура, на скільки доцільно він трансформується в основні та оборотні фонди, залежить фінансовий благоустрій підприємства та результати його діяльності. Тому аналіз наявності джерел формування та розміщення капіталу має виключно важливе та актуальне значення, що й визначило актуальність представленого в статті дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Питаннями формування цифрового підприємництва в постіндустріальних країнах, розкриття інституціонального змісту роботи цифрового бізнесу й становлення екосистеми Індустрії 4.0, інновації економіки України, можливості її проривного розвитку та вивчення перспектив, напрямів і механізмів розвитку smart-промисловості в епоху цифровізації займалися відомі дослідники й економісти, серед яких Г. Андрощук, Л. Болдирева [1], В. Вишневський, В. Вітлінський, В. Гець, С. Коляденко, О. Криворучко [2], Н. Краус, К. Краус [3–6], П. Леоненко [7], О. Марченко [8–10], О. Манжура [11–14], В. Некрасов, І. Новікова, В. Осецький [15], М. Однорог [16], Б. Патон, М. Слабко, О. Штепа [17], С. Щеглюк, О. Юрчак та ін..

Розробкою загальних засад функціонування суб'єктів господарювання, що пов'язана з обробкою документів, які супроводжують відкриття, виконання, контроль, облік, аналізу фінансової звітності займалися Т. Васильців [18], В. Громова [19], О. Ляш, Н. Міценко, Н. Мешкова-Кравченко, О. Радкевич, Н. Тарасенко [20], М. Шарко [21]. Але значна кількість проблем, таких наприклад, як визначення місця фінансового аналізу в системі управління підприємством, звизначення основних принципів на яких базується управління оборотним капіталом підприємства, розкриття змісту етапів управління оборотним капіталом підприємства залишаються недостатньо розкритими.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою публікації є розкриття ролі фінансово-економічного аналізу в системі діагностики детермінантів управління капіталом підприємства на сучасному етапі відцифрування бізнес-процесів в умовах інновації економіки країни.

Серед завдань, що ставляться в статті є: аргументовано розкрити зміст інформаційної системи управління капіталом підприємства; представити авторське бачення місця фінансово-економічного аналізу в системі управління підприємством; дослідити три категорії методу АВС-аналізу; вказати головні стратегічні цілі підприємства, яким підпорядкована стратегія оборотного капіталу підприємства; проаналізувати основні принципи на яких базується управління оборотним капіталом підприємства та представити їх стислу характеристику; розкрити етапи управління оборотним капіталом підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Раціональне управління оборотними коштами будь-якого підприємства є необхідним для забезпечення його успішної діяльності, а саме для :

- виживання підприємства в умовах жорсткої конкурентної боротьби;
- уникнення банкрутства та значних фінансових прорахунків;
- зайняття конкурентних позицій на ринку;
- максимізації ринкової вартості підприємства;
- забезпечення прийнятних темпів зростання економічного потенціалу підприємства;
- зростання обсягів виробництва та реалізації продукції;
- максимізації прибутку;
- мінімізації витрат;
- забезпечення рентабельної діяльності тощо.

Враховуючи значні темпи інфляції, потреба підприємств в оборотних коштах постійно зростає, і це пов'язане зі зростанням цін на матеріальні ресурси, планові запаси яких підприємства мають створювати. Саме

цей чинник у нинішніх умовах функціонування економіки в Україні в найбільшій мірі спричиняє хронічний брак оборотних коштів на підприємствах, що погіршує їх фінансово-економічний стан та платоспроможність. Найчастіше це має місце при недоотриманні прибутку, а при збитковій діяльності – зменшення (“проїдання”) власних оборотних коштів підприємства.

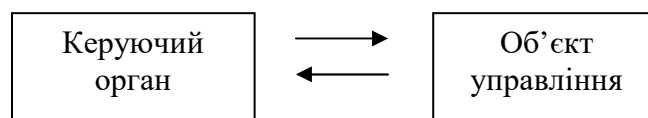
Отже можна дійти наступних висновків. По-перше, до теперішнього часу в фінансовій науці відсутнє чітке загальноприйняте визначення сутності оборотного капіталу, тому аналізуючи дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, ми доходимо висновку, що оборотний капітал – це грошові кошти, вкладені в оборотні засоби і засоби обігу для того, щоб забезпечити процес виробництва й реалізації продукції і за сприятливих умов отримати прибуток. По-друге, теоретичне дослідження економічної сутності і значення оборотного капіталу дало змогу встановити, що йому притаманні такі функції як розрахункова та відтворювальна.

По-третє, фінансово-економічний стан підприємства безпосередньо залежать від того, наскільки ефективно використовуються його оборотні кошти. Це пояснюється тим, що зі швидкістю обороту коштів пов’язані: мінімально необхідна величина авансованого капіталу, потреба в додаткових джерелах фінансування, сума фінансування, сума витрат, пов’язаних з володінням товарно-матеріальними цінностями та їх зберіганням, а також величина сплачуваних податків.

Забезпечення ефективної діяльності підприємства в умовах ринкової економіки ґрунтується на побудові сучасної інформаційної системи управління, складовими якої є облік, аналіз і контроль фінансово-господарських операцій, економічних процесів і явищ.

З точки зору управління будь-яке підприємство є складною фінансово-господарською системою, що характеризується сукупністю взаємопов’язаних рівнів та елементів. На відміну від закритої системи, яка має фіксовані межі функціонування і не залежить від впливу зовнішнього середовища, підприємство, як суб’єкт економічної діяльності, являє собою відкриту економічну систему. Відкрита економічна система активно взаємодіє з навколишнім середовищем і постійно перебуває під його впливом, тобто є вразливою до зовнішніх змін.

Отже, управління підприємством вимагає гармонійного поєднання зовнішніх і внутрішніх інформаційних потоків на основі створення сучасної інформаційної системи, яка забезпечить керівні структури різноманітною інформацією для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Схематичне зображення інформаційної системи управління капіталом підприємства наведено на рис. 1.

Рис. 1. Інформаційна система управління капіталом підприємства
(розроблено авторами)

Аналіз діяльності підприємства як відкритої економічної системи дозволяє визначити критерій ефективності управління, а саме: управління є ефективним, якщо в процесі перетворення входів (фінансових, матеріальних та трудових ресурсів) з’являються додаткові виходи (прибуток, соціальний ефект тощо) і на цій основі утворюється додаткова вартість входів.

Визначаючи місце економічного аналізу в інформаційній системі управління капіталом підприємства, треба зауважити, що первинна інформація, яка характеризує стан і динаміку об’єкта дослідження, формується переважно у бухгалтерському та статистичному обліку і надходить у підсистему аналізу у вигляді абсолютних обсягових натуральних і вартісних показників.

Для надання первинній обліковій інформації аналітичних якостей її необхідно обробити за допомогою методів економічного аналізу таким чином, щоб утворилася система відносних показників, на основі яких можна оцінити динаміку основних результатів діяльності підприємства, ступінь його забезпеченості ресурсами, рівень ефективності використання ресурсів тощо. Тільки після цього економічна інформація підлягає аналітичній оцінці, на основі якої реалізуються основні функції управління (контроль, планування, організація, координація, регулювання, мотивація) і визначаються стратегічні напрями подальшого розвитку підприємства.

Сутність аналізу фінансово-економічної діяльності підприємства обумовлюється роллю, яку він відіграє в системі управління капіталом підприємства. Найбільш поширеними серед фахівців є дві точки зору на сутність аналізу: деякі з них розглядають аналіз як інструмент, за допомогою якого реалізуються основні функції управління; інші вважають його окремою (самостійною) функцією управління.

Отже, значення аналізу полягає у тому, що він є необхідною умовою ефективного управління капіталом підприємства. Загальне визначення аналізу дозволяє характеризувати його як систему спеціальних знань, пов’язаних з дослідженням економічних процесів, які формуються під впливом об’єктивних економічних законів та детермінантів суб’єктивного порядку.

Аналіз господарської діяльності підприємства, як основної ланки економіки, досліджує підприємство як цілісний об’єкт управління, що характеризується внутрішніми та зовнішніми взаємозв’язками і знаходиться під впливом різноманітних чинників. За просторовою ознакою аналіз господарської діяльності поділяється на внутрішньогосподарський та міжгосподарський.

Внутрішньогосподарський аналіз вивчає діяльність підприємства за його структурними та функціональними підрозділами і центрами відповідальності (на рівні цеху, дільниці, окремого робочого місця) з метою пошуку резервів збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції, зниження рівня витрат, підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів та продуктивності праці.

Міжгосподарський аналіз спрямовано на дослідження результатів діяльності двох або більше підприємств з метою виявлення передового досвіду, визначення недоліків та резервів. На цій основі об'єктивно оцінюється діяльність підприємства.

Система аналізу господарської діяльності підприємства формується з маркетингового, фінансового та виробничого аналізу. Місце і роль аналізу в системі управління капіталом підприємства обумовлюється потребою у повній та об'єктивній інформації щодо стану і динаміки фінансових відносин у ході виконання бізнес-планів. Первинна інформація надходить із бухгалтерського обліку, який забезпечує постійне збирання, систематизацію і узагальнення облікових даних.

Отже, роль аналізу в управлінні фінансово-господарськими процесами полягає у тому, що він є однією з найважливіших управлінських функцій, на основі якої реалізуються принципи об'єктивності та ефективності управління капіталом підприємства. Таким чином, у процесі управління капіталом підприємства аналіз займає проміжне положення між етапом збирання інформації та етапом прийняття управлінських рішень (рис. 2).

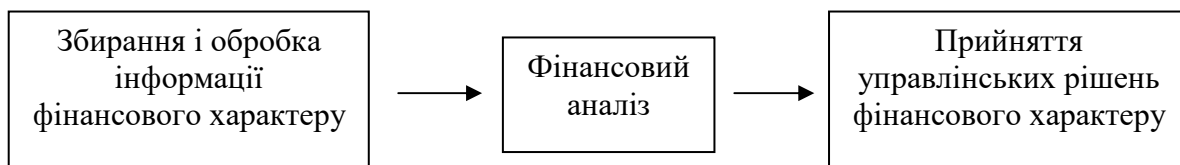

Рис. 2. Місце фінансового аналізу в системі управління підприємством
(розроблено авторами)

Таким чином, місце і роль аналізу в системі управління капіталом підприємства характеризують його як необхідну складову здійснення ефективної фінансово-економічної діяльності підприємства в умовах ринку. Разом із функціями управління оборотним капіталом має оцінюватися за методикою, яка впроваджується у практиці зарубіжних та вітчизняних підприємств, зокрема: методом коефіцієнтів; методом нормування; методом АВС; оптимізацією [22].

Метод коефіцієнтів дає можливість обчислити показники стану оборотного капіталу, стану джерел, які формують оборотний капітал, та ефективність їх використання. Теоретики і практики приділяють значну увагу такому методу управління оборотним капіталом, як нормування, що може використовуватися лише для управління певною частиною оборотного капіталу підприємства, яка нормується. Існує низка факторів, які впливають на визначення потреби в оборотних коштах під час їх нормування підприємством, а саме умови постачання товарно-матеріальних цінностей та організації процесу виробництва.

Метод АВС – метод, згідно з яким уся номенклатура запасів, використовуваних на виробництві, залежно від їх цінностей поділяють на три групи, які представлені на рис. 3.

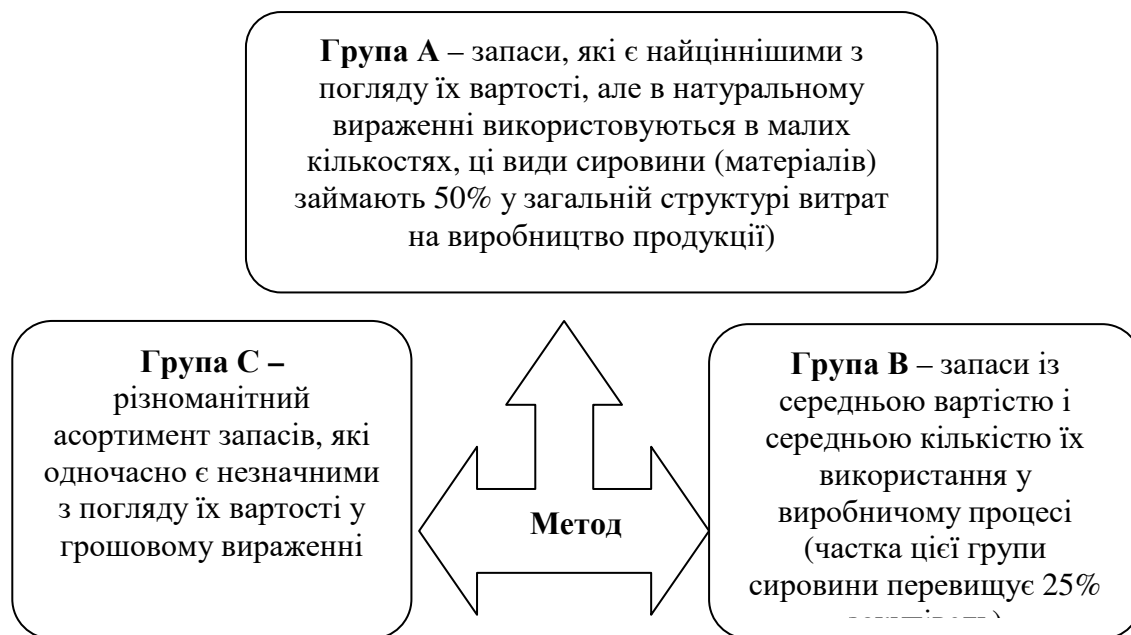

Рис. 3. Три категорії методу АВС
(згруповано авторами)

Оскільки в структурі собівартості продукції найбільшу питому вагу становлять витрати на сировину та матеріали, то вітчизняним підприємствам доцільно проводити ABC-аналіз цього елемента витрат. Окрім того, використовуючи метод ABC, підприємства мають можливість шукати резерви зниження собівартості у розрізі окремих центрів затрат, інвестиційних проектів чи видів продукції [23].

Стратегія управління – реалізація концепції, в якій поєднуються цільовий підхід до діяльності підприємства, що дозволяє встановлювати цілі розвитку, порівнювати їх із наявними можливостями підприємства та приводити їх у відповідність шляхом розробки та реалізації системи стратегій [24].

Під стратегією управління оборотним капіталом підприємств розуміють управлінську діяльність, спрямовану на досягнення стратегічної цілі підприємства через процес формування обсягів, структури оборотного капіталу, джерел його фінансування та вартості залучення коштів, законодавчі та нормативні акти, що обумовлюють правила ведення виробничої діяльності, а також кон'юнктуру ринку, приймати вирішальні, довготермінові, стратегічні рішення. При цьому він несе повну відповідальність перед самим собою, трудовим колективом, нарешті, перед законом за всі економічні, юридичні, соціальні, екологічні та інші наслідки стратегічних рішень, що приймаються.

Усе це зумовлює необхідність проведення не лише аналізу стану господарської діяльності підприємства, що склався в минулому періоді, але й попереднього аналізу стратегії розвитку в майбутньому періоді.

Створення ефективної системи управління оборотним капіталом здійснюється для оптимізації забезпечення потреб у придбанні необхідних видів оборотного капіталу, досягнення таких обсягів оборотного капіталу, які б відповідали обсягам фінансово-господарської діяльності з метою оптимізації прибутку та мінімізації витрат за безпечного рівня ризику.

Економічна стратегія – це сукупність господарських дій, спрямованих на ефективну виробничу, комерційну, фінансову та іншу діяльність господарюючого об'єкта.

Таблиця 1.

Стратегічні цілі підприємства, яким підпорядкована стратегія оборотного капіталу

Максимізація прибутку підприємства
Забезпечення інвестиційної привабливості підприємства
Забезпечення фінансової стійкості підприємства
Розширення виробництва за рахунок власних джерел формування оборотного капіталу

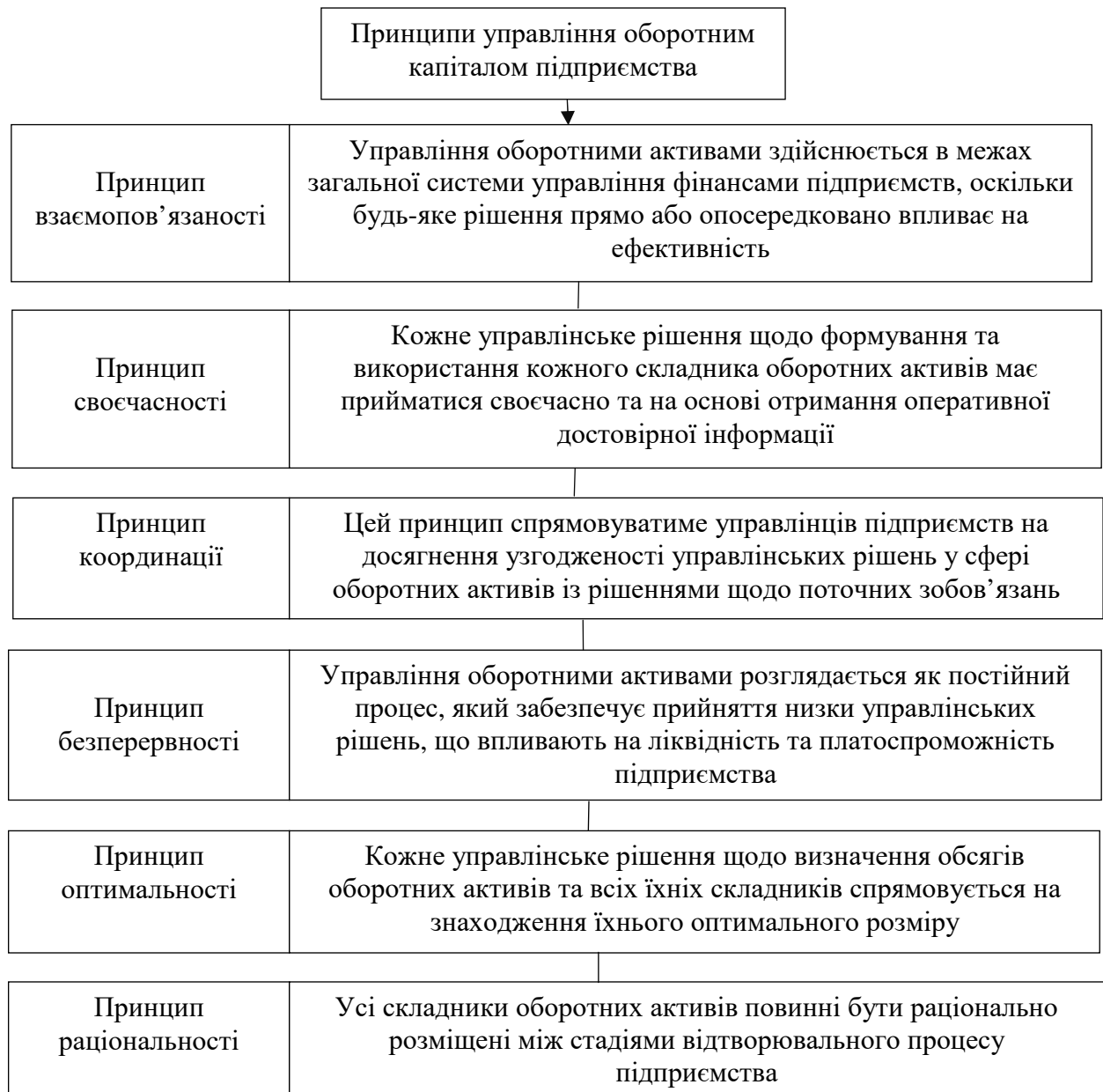
(узагальнено авторами)

Орієнтуючись на вибір джерел покриття постійної і змінної частин оборотного капіталу виокремлюють певні стратегії фінансування оборотного капіталу: агресивну; консервативну; помірну (компромісну, оптимальну, погоджену).

Стратегія управління оборотним капіталом, спрямована на зниження рівня оборотних активів, є більш ризикованою, але дозволяє досягти вищого рівня рентабельності. Проте є межа, нижче від якої не можна опускати рівень оборотних активів. Тобто є межа "бідності" оборотних активів підприємства, за якою підприємство ризикує зникнути як самостійний суб'єкт господарювання. Механізм управління оборотним капіталом підприємства повинен бути спрямованим на прийняття економічних рішень щодо формування оптимального значення його величини. Конкретна проблема для свого вирішення потребує цілком певної сукупності етапів, процедур і послідовності їх виконання.

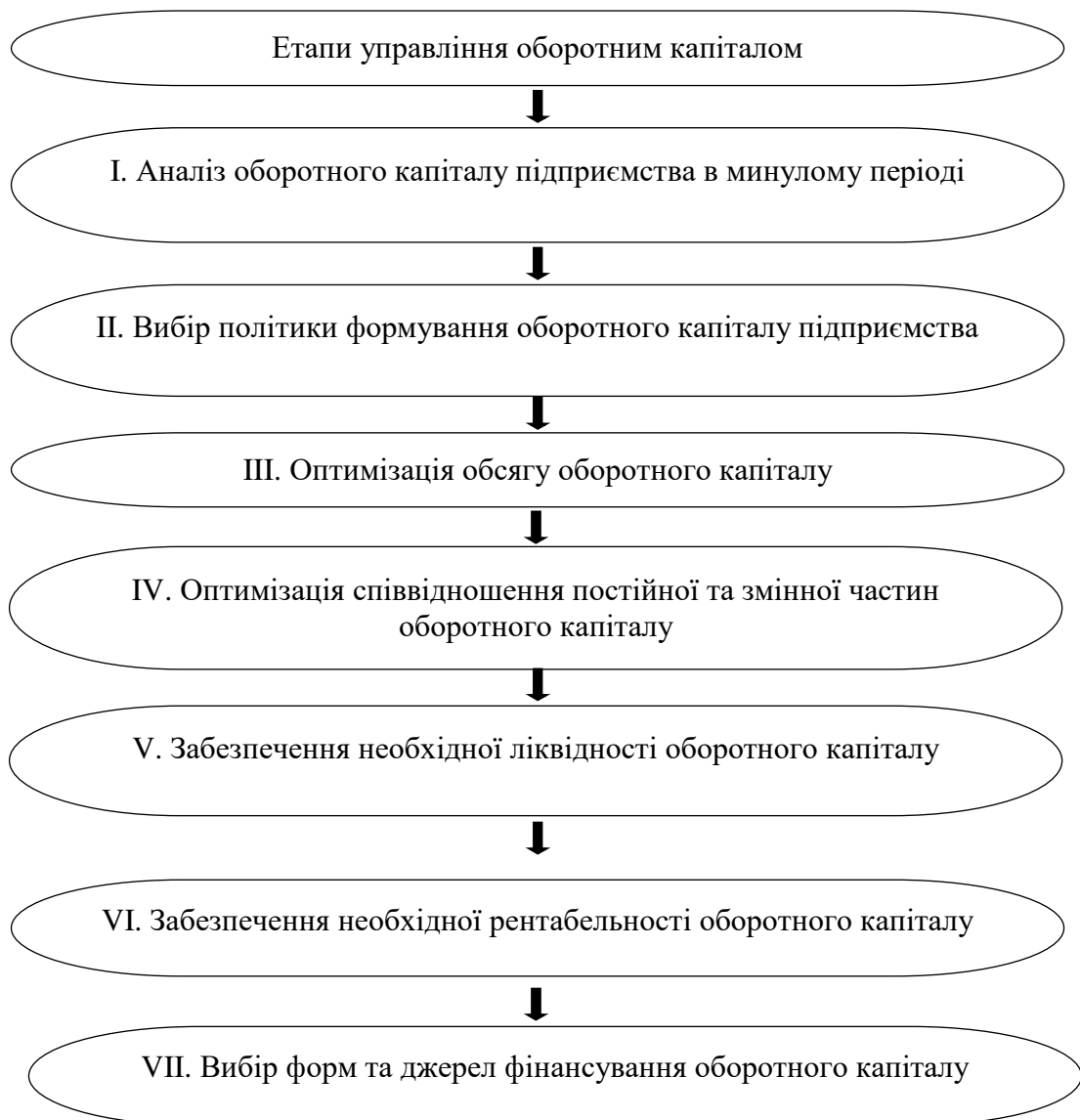
Ефективне управління оборотним капіталом передбачає вибір і здійснення певної фінансової політики. Суть такої політики полягає в пошуку оптимальної величини та структури оборотного капіталу. Політика управління оборотним капіталом повинна забезпечити пошук компромісу між ризиком втрати ліквідності й ефективністю роботи.

Основні принципи на яких базується управління оборотним капіталом підприємства та їх стисла характеристика представлені на рис. 4.

Рис. 4. Принципи управління оборотним капіталом підприємства
(розроблено авторами)

Управління оборотними активами можна звести до визначення поточних фінансових потреб бізнесу та чистого оборотного капіталу (власних оборотних коштів), до вибору та реалізації шляхів прискорення оборотності оборотних коштів, вибору шляхів задоволення поточних фінансових потреб, визначення критеріїв прийняття фінансових рішень з управління оборотним капіталом і управлінню основними елементами оборотних активів. Тому, пропоную розглянути етапи управління оборотним капіталом підприємства (рис. 5).

Рис. 5. Етапи управління оборотним капіталом підприємства
(розроблено авторами)

Це зводиться до вирішення двох важливих завдань:

1. Забезпечення платоспроможності. Така умова відсутня, якщо підприємство не в змозі оплачувати рахунки, виконувати зобов'язання і можливо, оголосить про банкрутство. Підприємство, що не має достатнього рівня оборотного капіталу, має високий рівень ризику неплатоспроможності.

2. Забезпечення прийнятого обсягу, структури і рентабельності активів. Відомо, що рівні відповідних поточних активів по-різному впливають на прибуток. Наприклад, високий рівень виробничо-матеріальних запасів вимагає відповідно значних поточних витрат, у той час як різноманітний асортимент готової продукції надалі може сприяти підвищенню обсягів реалізації і збільшенню доходів. Кожне рішення, пов'язане з визначенням рівня коштів, дебіторської заборгованості і виробничих запасів, повинно бути розглянуте як позиції рентабельності даного виду активів, так і з позиції оптимальної структури оборотних коштів.

Незважаючи на те, що останніми роками управління оборотним капіталом присвячено багато праць науковців, питання управління оборотним капіталом залишається досить складним в системі управління фінансами підприємств. Основною метою управління оборотними активами є забезпечення оптимальних обсягів всіх її складових, які сприятимуть підвищенню економічної вигоди підприємства. Визначення такої мети пов'язано з двома основними фактами, які представлені в таблиці 2.

Так, грошових коштів у підприємства повинно бути стільки, скільки потрібно для забезпечення поточних зобов'язань. Їх надлишок доцільно не «заморожувати», а вкладати в інші ліквідні активи, відповідно до пріоритетних напрямів діяльності підприємства.

Таблиця 2.
Факти, що впливають на управління оборотними активами

Швидка зміна зовнішнього середовища обумовлює прийняття рішень щодо обсягів всіх складових оборотних активів та пропорцій між ними, які повинні забезпечувати безперервність діяльності підприємства та забезпечувати достатній рівень його ліквідності, платоспроможності	Управління оборотними активами має спрямовуватися на забезпечення потенційної можливості отримання підприємством грошових надходжень від використання кожної їх складової
--	---

(розроблено авторами)

Щоб забезпечити оптимальні обсяги всіх складових, управління оборотними активами має вирішувати такі завдання:

- формування достатнього обсягу оборотних активів;
- оптимізація обсягів всіх складових оборотних активів;
- ефективне використання всіх складових оборотних активів;
- контроль за обсягами оборотних активів та поточних зобов'язань;
- аналіз впливу обсягів оборотних активів на фінансовий стан підприємства.

Прагнення в нематеріальних активах визначається виходячи з технології, що використовується при здійсненні операційного процесу. При визначенні вартісного об'єму позаоборотних операційних активів, враховується форма задоволення потреби в окремих їх видах. Запаси товарно-матеріальних цінностей розраховуються диференційовано в розрізі наступних видів: потреба в оборотному капіталі, що авансується в запаси сировини та матеріалів; залучення в оборотному капіталі, що авансується в запаси готової продукції; необхідність в оборотному капіталі, що авансується в запаси товарів (для торгових підприємств).

Рис. 6. Альтернативні рішення для розрахунку потреби в капіталі
(розроблено авторами)

Тяга до залучення грошових активів визначається на основі майбутніх їх витрат – на розрахунки по оплаті праці (виключаючи начислення на неї); по авансових податкових платежах; по маркетинговій діяльності (витрати на рекламу); за комунальні послуги і інші витрати. В практиці формування грошових активів новостворених підприємств і потреба в них визначається в розрізі перерахованих видів платежів на наступні три місяці (що забезпечить достатній рівень платоспроможності на першому етапі функціонування підприємства). В процесі подальшої господарської діяльності нормативи активів в грошовій формі знижуються.

Необхідність в інших активах встановлюється методом прямого рахунку по окремих їх різновидах з урахуванням особливостей підприємства, що створюється. За результатами проведених розрахунків визначається загальна потреба в оборотних та необоротних активах. Важливість залучення необоротних активів розраховується шляхом сумування потреби в основних засобах, нематеріальних активах та інших видах нематеріальних активів. Відповідно прагнення в оборотних активах визначається шляхом сумування потреби в запасах товарно-матеріальних цінностей, грошових активів і інших видах оборотних активів.

Тому розрахунок необхідності в активах доцільно здійснювати в трьох варіантах;

- мінімально необхідна сума активів, що дозволяє розпочати господарську діяльність;

- необхідна сума активів, що дозволяє розпочати господарську діяльність з достатніми розмірами страхових запасів по основних видах оборотних засобів (матеріальних та грошових активах);
- максимально необхідна сума активів, що дозволить придбати у власність всі основні засоби, що використовуються і необхідні нематеріальні активи, а також створити достатні розміри страхових запасів по всіх видах оборотних активів, що вимагаються на перш початковій стадії діяльності.

В процесі розрахунку спочатку визначають показники мінімального та максимального варіантів потреби в активах, а потім в рамках їх меж формується необхідна їх сума. Максимальний варіант потреби в активах може бути використаний пізніше для першої стадії розширення підприємства. При визначенні мінімально необхідної загальної суми активів нового підприємства слід враховувати вимоги діючого законодавства щодо формування статутного фонду підприємств різних сфер діяльності банків, страхових компаній, інвестиційних фондів і компаній тощо організаційно-правових форм (акціонерних товариств, товариств з обмеженою відповідальністю). Загальна сума активів, що формуються по цих підприємствах не може бути нижча мінімального розміру їх статутного фонду, який визначений законодавством. Таким чином, розрахунок потреби в капіталі підприємства, що створюється дозволяє з одного боку визначити діапазон формування цієї потреби в межах від мінімальної до максимальної, а з іншої визначити співвідношення основного і оборотного капіталу на цій стадії життєвого циклу підприємства.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Підсумовуючи проведене дослідження варто зазначити, що головною метою для будь-якого підприємства є максимізація прибутку і зниження витрат на ведення бізнесу. Для досягнення цієї мети необхідно розробити чітку, ефективну та правильну політику щодо управління активами підприємства, а особливо увагу приділити управлінню оборотними активами. Ефективність і доцільність управлінських рішень відіб'ється на ефективності функціонування підприємства загалом, а саме: на ліквідності підприємства, його платоспроможності і як наслідок на фінансовій стійкості підприємства.

Сучасна система управління оборотним капіталом володіє широким арсеналом прогресивних технологій і інструментів, що дозволяють успішно вирішувати головну ціль функціонування підприємства – забезпечити підвищення добробуту власників на основі зростання його ринкової вартості. Звідси, можна зробити висновок про те, що управління капіталом являє собою систему принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних з оптимальним його формуванням із різних джерел, а також забезпеченням ефективності його використання в різних видах господарської діяльності підприємства.

Список літератури.

1. Болдирева, Л.М., Краус, Н.М., Краус, К.М. (2019). Цифрові компетенції в сфері вищої освіти: задум, реалізація, результат. *Держава та регіон. Серія: Економіка та підприємництво*, 1 (106), С. 4–9.
2. Криворучко, О.С., Краус, Н.М., Краус, К.М. (2017). “Інноваційний ландшафт” у координатах світо-економіки. *Глобальні та національні проблеми економіки*, 16. URL: <http://www.global-national.in.ua/issue-16-2017> (дата звернення: 28.04.2021).
3. Краус, Н.М., Краус, К.М. (2018). Цифровізація в умовах інституційної трансформації економіки: базові складові та інструменти цифрових технологій. *Інтелект XXI століття*, 1, С. 211–214.
4. Краус, Н.М., Краус, К.М. (2018). Сучасні цифрові інформаційно-інноваційні технології в сфері фінансів, управління і адміністрування. *Економічна стратегія та політика реалізації європейського вектору розвитку України: концептуальні засади, виклики та протиріччя*: монографія. К. : Київський національний університет ім. Т. Шевченка; НДС “Центр економічних досліджень”; ТОВ “СІК ГРУП УКРАЇНА”. С. 469–487.
5. Краус, Н.М., Краус, К.М. (2018). Які зміни несе в собі “Індустрія 4.0” для економіки та виробництва? *Формування ринкових відносин в Україні*, 9(208), С. 128–136.
6. Краус, К.М., Краус, Н.М. (2010). *Стратегія фінансової стабілізації підприємств (на прикладі Центральної спілки споживчих товариств України)*: монографія. Полтава: Дивосвіт.
7. Леоненко, П.М., Краус, Н.М. (2016). Фінансове забезпечення інноваційної діяльності в Україні за технологічними укладами. *Фінанси України*, 4 (60), С. 50–64.
8. Marchenko, O., Kraus, N., and Kraus, K. (2020). The impact of servation on the results of economic digital entrepreneurship activities. *Ukraine in the context of global and national modern servisation processes and digital economy*: monograph, Praha: OKTAN PRINT, 265 p. (pp. 81–91). <https://doi.org/10.46489/UITCOG0909>.
9. Марченко, О.В., Краус, Н.М., Краус, К.М. (2020). Інноваційне підприємництво і цифровий бізнес: науково-економічна фіча розвитку та зміни в управлінні. *Ефективна економіка*, 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7779> (дата звернення: 10.01.2021). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.4.8.
10. Marchenko, O., & Kraus, N. (2021). Innovative-digital entrepreneurship as key link of Industry X.0 formation in the conditions of virtual reality. *Baltic Journal of Economic Studies*, 7(1), 47-56. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2021-7-1-47-56>
11. Manzhura, O., Kraus, K., Kraus, N. (2021). Digitalization of Business Processes of Enterprises of the Ecosystem of Industry 4.0: Virtual-Real Aspect of Economic Growth Reserves. *WSEAS Transactions on Business and Economics*, Vol. 18, Art. #57. 569-580. URL: [https://www.wseas.org/multimedia/journals/economics/2021/b165107-021\(2021\).pdf](https://www.wseas.org/multimedia/journals/economics/2021/b165107-021(2021).pdf). DOI: 10.37394/23207.2021.18.57
12. Манжура, О.В., Краус, Н.М., Краус, К.М. (2020), Екосистема гіг-економіки та підприємницького

університету: еволюційна синергетика “вірусу інновацій” та “цифрового стрибка”. *Ефективна економіка*, 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7642> (дата звернення 02.05.2021).

13. Манжура, О.В., Краус, Н.М., Краус, К.М. (2019). Діагностика впливу досліджень та інноваційних розробок на трансфер технологій в Україні. *Ефективна економіка*, 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6873> (дата звернення: 10.03.2021).

14. Манжура, О.В., Краус, Н.М., Краус, К.М. (2018). Наукові дослідження та інноваційні розробки у секторі вищої освіти. *Глобальні та національні проблеми економіки*, 21, С. 17–28. URL: <http://www.global-national.in.ua/issue-21-2018> (дата звернення: 05.06.2021).

15. Осецький, В.Л., Краус, К.М., Краус, Н.М. (2021). Шерингова економіка: інституціональний модус, універсумність і новелізація розвитку підприємництва на віртуальних цифрових платформах. *Ефективна економіка*, 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8786> (дата звернення: 05.06.2021). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.4.3

16. Odnorog, M., Kraus, N., Kraus, K. (2019). The features of entrepreneurial interactions in the interactions in the agricultural sector in terms of institutional transformation. *Baltic Journal of Economic Studies*, 4. pp. 171–181. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/download/720/pdf> (дата звернення: 15.06.2021).

17. Штепа, О.В., Краус, К.М., Краус, Н.М. (2021). Індустрія X.0 і Індустрія 4.0 в умовах цифрової трансформації та інноваційної стратегії розвитку національної економіки. *Ефективна економіка*, 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8901> (дата звернення: 01.06.2021). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.5.91

18. Васильців, Т.Г. (2013). *Економіка малого підприємства*: навч. посіб. Київ: Знання.

19. Громова, В.І., Краус, Н.М. (2019). *Місце і роль аналізу в системі управління капіталом підприємства*: матеріали конференції. Ірпінь: ДПА. С. 3.

20. Тарасенко, Н.В. (2017). *Економічний аналіз діяльності промислового підприємства*: навч. посібник. Львів: ЛБІ НБУ.

21. Шарко, М.В., Мешкова-Кравченко, Н.В., Радкевич, О.М. (2018). *Економіка підприємства*: навч. посіб.. Херсон: Олді-плюс.

22. Про цінні папери і фондову біржу (2018): Закон України, прийнятий Верховною Радою 18.06.1991р. зі змінами та доповненнями. *Голос України*, № 133.

23. Про підприємства в Україні (2018): Закон України, прийнятий Верховною Радою України 27.03.1991 р.. *Голос України*, № 86.

24. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 2 “Баланс” (2001), затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 року № 87. *Все про бухгалтерський облік*, № 37.

References.

1. Boldyreva, L.M. Kraus, N.M. and Kraus, K.M. (2019), “Digital competencies in the field of higher education: design, implementation, result”, *Derzhava ta rehion. Seriya: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*, vol. 1 (106), pp. 4–9.

2. Kryvoruchko, O.S. Kraus, N.M. and Kraus, K.M. (2017), “Innovative landscape” in the coordinates of the world economy”, *Hlobalni ta natsionalti problemy ekonomiky*, vol. 16, available at: <http://www.global-national.in.ua/issue-16-2017> (Assessed 28 Apr 2017).

3. Kraus, N.M. and Kraus, K.M. (2018), “Digitalization in the context of the institutional transformation of the economy: the basic components and tools of digital technologies”, *Intellect of the XXI century*, vol. 1, pp. 211–214.

4. Kraus, N.M. and Kraus, K.M. (2018), “Modern digital information and innovation technologies in the field of finance, management and administration”, *Ekonomichna stratehiia ta polityka realizatsii yevropeiskoho vektora rozvytku Ukrainy: kontseptualni zasady, vyklyky ta protyrichchia* [Economic strategy and policy of realization of European vector of development of Ukraine: conceptual bases, challenges and contradictions], Taras Shevchenko National University of Kyiv; VAT “Center for Economic Research”; SIC GROUP UKRAINE LLC, Kyiv, Ukraine, pp. 469–487.

5. Kraus, N.M. and Kraus, K.M. (2018), “What changes does Industry 4.0 bring to the economy and production?”, *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, vol. 9 (208), pp. 128–136.

6. Kraus, K.M., Kraus, N.M. (2010). *Strategiia finansovoi stabilizatsii pidpriemstv (na prykladi Tsentralnoi Spilky Spozhyvchykh Pidpriemstv Ukrainy* [Strategy of financial stabilization of enterprises (on the example of the Central Union of Consumer Societies of Ukraine)], Dyvosvit, Poltava, Ukraine.

7. Leonenko, P.M., Kraus, N.M. (2016), “Financial support of innovation activity in Ukraine according to technological modes”, *Finansy Ukrainy*, vol. 4 (60), pp. 50–64.

8. Marchenko, O., Kraus, N. and Kraus, K. (2020), “The impact of servation on the results of economic digital entrepreneurship activities”, *Ukraine in the context of global and national modern servisation processes and digital economy*. Praha: OKTAN PRINT, pp. 81–91. DOI: 10.46489/UITCOG0909.

9. Marchenko, O. Kraus, N. and Kraus, K. (2020), “Innovative entrepreneurship and digital business: scientific and economic features of development and changes in management”, *Efectyvna ekonomika*, vol. 4, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7779> (Accessed 10 Jan 2021). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.4.8.

10. Marchenko, O. and Kraus, N. (2021), “Innovative-digital entrepreneurship as key link of Industry X.0 formation in the conditions of virtual reality”, *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 7(1), pp. 47-56.

DOI: 10.30525/2256-0742/2021-7-1-47-56.

11. Manzhura, O., Kraus, K. and Kraus, N. (2021), "Digitalization of Business Processes of Enterprises of the Ecosystem of Industry 4.0: Virtual-Real Aspect of Economic Growth Reserves", *WSEAS Transactions on Business and Economics*, Vol. 18, Art. #57, pp. 569-580, available at: [https://www.wseas.org/multimedia/journals/economics/2021/b165107-021\(2021\).pdf](https://www.wseas.org/multimedia/journals/economics/2021/b165107-021(2021).pdf).

DOI: 10.37394/23207.2021.18.57.

12. Manzhura, O.V., Kraus, K.M. and Kraus, N.M. (2020), "Ecosystem of gig-economy and business university: evolutionary synergy of "innovation virus" and "digital leap"", *Efektivna ekonomika*, vol. 2, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7642> (Accessed 02 March 2021).

13. Manzhura, O.V., Kraus, K.M. and Kraus, N.M. (2019), "Diagnosis of the impact of research and innovation on technology transfer in Ukraine", *Efektivna ekonomika*, vol. 2, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6873> (Accessed 10 March 2020).

14. Manzhura, O.V., Kraus, K.M. and Kraus, N.M. (2018), "Research and innovation in the higher education sector", *Hlobalni ta natsionalni problem ekonomiky*, vol. 21, pp. 17–28, available at: <http://www.global-national.in.ua/issue-21-2018> (Accessed 05 Jan 2021).

15. Osetskiy, V.L., Kraus, K.M. and Kraus, N.M. (2021), "Sharing economics: institutional mode, universality and novelization of business development on virtual digital platforms", *Efektivna ekonomika*, vol. 4, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8786> (Accessed 05 May 2021). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.4.3.

16. Odnorog, M., Kraus, N. and Kraus, K. (2019), "The features of entrepreneurial interactions in the interactions in the agricultural sector in terms of institutional transformation", *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 4, pp. 171–181, available at: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/download/720/pdf> (Accessed 15 Apr 2020).

17. Shtepa, O.V., Kraus, K.M. and Kraus, N.M. (2021), "Industry X.0 and Industry 4.0 in the conditions of digital transformation and innovative strategy of national economy development", *Efektivna ekonomika*, vol. 5, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8901> (Accessed 01 June 2021). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.5.91.

18. Vasylytsiv, T.G. (2013), *Ekonomika malogo pidpryemstva* [Small business economy], Znannia, Kyiv, Ukraine.

19. Gromova, V.I. and Kraus, N.M. (2019), *Mistse i rol v systemi upravlinnia kapitalom pidpryemstva* [Place and role of analysis in the capital management system of the enterprise], STA, Irpin, Ukraine.

20. Tarasenko, N.V. (2017), *Ekonomichnyi analiz diialnosti promyslogo pidpryemstva* [Economic analysis of the industrial enterprise], LBI NBU, Lviv, Ukraine.

21. Sharko, M.V., Mieshkova-Kravchenko, N.V. and Radkevych, O.M. (2018), *Ekonomika pidpryemstva* [Economy of the enterprise], Oldi-plus, Kherson, Ukraine.

22. Law of Ukraine "On Securities and Stock Exchange" (2018), adopted by the Verkhovna Rada on June 18, 1991, as amended. *Voice of Ukraine*, № 133.

23. Law of Ukraine "About enterprises in Ukraine" (2018), adopted by the Verkhovna Rada of Ukraine on March 27, 1991. *Voice of Ukraine*, № 86.

24. Regulation (standard) of accounting № 2 "Balance Sheet" (2001), approved by the Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated 31.03.1999 № 87. *All about accounting*, № 37.

Стаття надійшла до редакції 13.07.2021 р.